

Vergaderjaar 2021–2022

31 066

Belastingdienst

Nr. 997

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR RECHTSBESCHERMING

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 31 maart 2022

Met deze brief informeer ik uw Kamer, mede namens de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Staatssecretaris Toeslagen en Douane, over de start van het landelijk ondersteuningsteam per 4 april a.s. Deze ondersteuning wordt geboden aan gedupeerde ouders en kinderen die te maken hebben (gehad) met uithuisplaatsing. Zij kunnen zich vanaf 4 april rechtstreeks aanmelden bij het ondersteuningsteam, als zij hiervan gebruik willen maken.

Ik heb recent een aantal betrokken ouders gesproken. Hun verhalen, en hoe de kinderopvangtoeslag heeft bijgedragen aan de situatie waarin zij met hun gezin terecht zijn gekomen, hebben diepe indruk op mij gemaakt. Ik wil het goed voor deze ouders en kinderen regelen en gehoor geven aan hun wens om waar mogelijk ouders en kinderen weer te herenigen of in ieder geval het contact te herstellen. Het belang van het kind zal hierbij altijd centraal staan. Het ondersteuningsteam vervult hierin een belangrijke rol. Deze ondersteuning staat los van en is aanvullend op de hulp vanuit de Hersteloperatie Toeslagen en de extra inspanningen van de gemeenten, de Gecertificeerde Instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming.

Voorts wordt uw Kamer met deze brief geïnformeerd over de kosteloze rechtsbijstand die voor de ouders beschikbaar komt, voor het geval zij zich met bijstand van een gespecialiseerde advocaat willen verweren tegen een uithuisplaatsing met kinderschermingsmaatregel.

Ten slotte ga ik in op de uitvoering van onafhankelijk onderzoek naar uithuisplaatsingen bij gedupeerden van de kinderopvangtoeslag¹.

¹ Motie van het lid Omtzigt, Kamerstuk 35 927, nr. 79.

Landelijk Ondersteuningsteam

In eerdere brieven² is aangekondigd dat het ondersteuningsteam aan het einde van het eerste kwartaal gereed en operationeel zou zijn. Samen met ouders, kinderen en de betrokken instanties, zoals de Vereniging voor Nederlandse Gemeenten, afzonderlijke gemeenten, de Gecertificeerde Instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming is de ondersteuning de afgelopen maanden opgezet en op kleine schaal beproefd. Met deze brief wordt uw Kamer geïnformeerd over de resultaten daarvan. Na 4 april zal de ondersteuning op basis van praktijkervaringen in ontwikkeling blijven.

Wat kunnen ouders en kinderen verwachten van het Ondersteuningsteam?

Alle gedupeerde ouders en kinderen die te maken hebben (gehad) met een uithuisplaatsing en die aangeven ondersteuning te willen van het ondersteuningsteam, kunnen deze krijgen. De procesbegeleiders van het ondersteuningsteam zijn neutraal en onafhankelijk. Zij staan naast de ouders en kinderen. Zij bieden hen een luisterend oor en brengen samen met ouders de situatie en hulpvraag in kaart, bespreken de mogelijkheden, en begeleiden bij het zetten van stappen richting het gewenste vervolg voor de betreffende ouder en het kind. De veiligheid, ontwikkeling en perspectief van het kind staan daarbij altijd centraal. De procesbegeleider kan bijvoorbeeld ouders, de jeugdbeschermingsketen, gemeenten en waar nodig andere deskundigen bij elkaar brengen. Zo kunnen nieuwe inzichten worden opgedaan en kunnen nog onbekende oplossingen en mogelijkheden worden gezocht en worden gerealiseerd om de levensomstandigheden of de gezinssituatie te verbeteren.

De geldende bevoegdheden in de jeugdbeschermingsketen blijven van kracht. De beoordeling of sprake kan zijn van een herstel van de gezinssituatie wordt uitgevoerd door de Gecertificeerde Instellingen en getoetst door de Raad voor de Kinderbescherming. Dat is zo bij wet bepaald. Voor de organisaties in de jeugdbeschermingsketen zal verandering van omstandigheden een reden zijn voor deze herbeoordeling. Een ouder met gezag of een kind ouder dan 12 jaar kan de Gecertificeerde Instelling of de rechter eveneens vragen om een machtiging op te heffen of kortere tijd te laten duren op grond van gewijzigde omstandigheden. Het is uiteindelijk de kinderrechter die beslist over beëindiging van een uithuisplaatsing in het kader van een kindbeschermingsmaatregel.

Eerste ervaringen

Samen met ouders, de jeugdbeschermingsketen en de pilotgemeenten Almere en Rotterdam is onderzocht of de voorgestelde werkwijze van het ondersteuningsteam voldoende kenbaar en toegankelijk is en of deze aansluit bij de hulpvraag van ouders en kinderen. Op het moment van schrijven wordt aan 14 gedupeerde ouders ondersteuning geboden door het ondersteuningsteam. Hier zijn in totaal 31 uithuisgeplaatste kinderen bij betrokken. Bij de gedupeerden die nu door het ondersteuningsteam ondersteund worden gaat het zowel om gezinnen die in het verleden ervaring hebben gehad met uithuisplaatsing als met lopende uithuisplaatsingen. De persoonlijke benadering van de procesbegeleider van het ondersteuningsteam wordt gewaardeerd, laten de eerste ervaringen zien.

² Kamerstuk 31 066, nrs. 921 en 979.

Maatwerk

De ervaringen uit deze pilotfase bevestigen dat elke ouder en elk kind zijn/haar eigen specifieke omstandigheden en daaruit voortvloeiende hulpvra(a)g(en) heeft. Er is vaak sprake van een samenloop van meerdere problemen waarbij het hebben van schulden er vaak één is. Dat vraagt om maatwerk. Bij het leveren van dit maatwerk gaat het om een samenspel tussen ouders, ondersteuningsteam en de Gecertificeerde Instellingen en gemeenten. Zij allen leveren extra inspanningen om deze ouders en kinderen te helpen. Terugplaatsing van een uithuisgeplaatst kind behoort, gezien het perspectief van het kind en de juridische mogelijkheden, niet in alle situaties tot de mogelijkheden. De ondersteuning ziet dan bijvoorbeeld op herstel van contact met de kinderen of op begeleiding bij het contact met de jeugdbeschermingsketen.

Het ondersteuningsteam levert in genoemd samenspel maatwerk al naar gelang de specifieke hulpvraag van individuele ouders en kinderen. Afhankelijk van de hulpvraag kan de betrokkenheid van het ondersteuningsteam korter of langer zijn. Uit gesprekken met ouders blijkt ook hoe waardevol het is voor ouders en kinderen om inzicht te krijgen in het hoe en waarom van de uithuisplaatsing. Het ondersteuningsteam kan helpen om samen met ouders, kinderen en andere bij het gezin betrokken professionals te ontrafelen wat vooruitlopend op een uithuisplaatsing en daarna is gebeurd. Dit individuele verhaal kan bijdragen aan een gevoel van erkenning en kan ook een basis bieden voor de toekomst.

Toegankelijkheid

De toegankelijkheid van het ondersteuningsteam is ook getoetst in de pilotfase. De gedupeerde ouders en kinderen bepalen zelf of zij gebruik willen maken van de ondersteuning. Dit is in lijn met het uitgangspunt van het herstel van de problemen rond de kinderopvangtoeslag voor alle gedupeerde ouders en hun kinderen. De gedachte was om ouders één integraal loket te bieden voor hulp, te weten het gemeentelijk steunpunt. Tegelijkertijd is het voor deze ouders en kinderen belangrijk dat zij zoveel mogelijk comfort hebben bij de aanmeldroute naar het ondersteuningsteam. Daarom zijn naast deze aanmelding via het gemeentelijk steunpunt andere aanmeldingsmogelijkheden gerealiseerd, te weten rechtstreeks via het ondersteuningsteam en via professionals bij alle betrokken instanties, bijvoorbeeld jeugdbeschermers, maatschappelijk werkers of de Persoonlijk Zaakbehandelaar van de Uitvoeringsorganisatie Herstel Toeslagen (UHT).

Kenbaarheid

Ouders en kinderen moeten zo eenvoudig mogelijk informatie kunnen krijgen over het ondersteuningsteam en over de ondersteuning die zij kunnen krijgen. Daarom wordt deze informatie langs meerdere wegen verspreid. De actuele informatie over het ondersteuningsteam en de aanmeldingsmogelijkheden zal vanaf 4 april op de website van het Ondersteuningsteam staan (www.hetondersteuningsteam.nl). Verder wordt informatie verspreid via de gemeentelijke communicatiekanalen en via de professionals die al om deze ouders en kinderen heen staan, zoals Gecertificeerde Instelling en de UHT. We verkennen hoe we de informatie ook met behulp van gedupeerden zelf kunnen verspreiden.

Ondersteuning blijft in ontwikkeling

De ondersteuning voor deze ouders en kinderen blijft in ontwikkeling. De doorontwikkeling van de ondersteuning wordt gezamenlijk met ouders, kinderen, de VNG, gemeenten, organisaties in de jeugdbeschermings-

keten en het Rijk vormgegeven. Periodiek wordt bekeken of de ondersteuning die geboden wordt werkt in de praktijk en of deze aansluit bij de behoeften van ouders en kinderen. Zo kan op basis van patronen besproken worden of de ondersteuning aangepast moet worden of dat er andere maatregelen nodig zijn. Mede ten behoeve van dit ontwikkel- en leerproces van de gehele aanpak wordt de ondersteuning door het ondersteuningsteam op meerdere aspecten gemonitord, zoals aantallen, de hulpvraag en de doorlooptijd.

Kosteloze rechtsbijstand

Naast genoemde ondersteuning door het ondersteuningsteam, vind ik het van groot belang dat gedupeerde ouders die te maken hebben met een uithuisplaatsing met kinderbeschermingsmaatregel, zich kunnen laten bijstaan door een gespecialiseerde advocaat³. Een advocaat kan deze ouders ondersteunen in juridische procedures. Binnen de hersteloperatie kinderopvangtoeslag is kosteloze rechtsbijstand al mogelijk gemaakt voor gedupeerden bij verzoeken in het kader van de herstelregelingen kinderopvangtoeslag⁴. Ik ontwikkel nu samen met de Raad voor Rechtsbijstand en de Nederlandse Orde van Advocaten een subsidieregeling, die kosteloze rechtsbijstand mogelijk maakt voor gedupeerde ouders die zich tegen een uithuisplaatsing met kinderbeschermingsmaatregel willen verweren met bijstand van een gespecialiseerde advocaat. In de subsidieregeling wordt geregeld dat voor gedupeerde ouders geen vermogens- toets of inkomenstoets wordt gehanteerd en geen eigen bijdrage wordt opgelegd bij een aanvraag voor gesubsidieerde rechtsbijstand in procedures over uithuisplaatsing(en). Het streven is naar inwerkingtreding van de regeling per 1 juni 2022. Deze zal dan met terugwerkende kracht vanaf april 2022 gelden.

Onafhankelijk onderzoek

Met de aangenomen motie van het lid Omtzigt⁵ van 10 november 2021 (Handelingen II 2021/22, nr. 21, item 10) heeft uw Kamer gevraagd om «onafhankelijk onderzoek te laten verrichten naar de omvang van het probleem en hoe dit jarenlang heeft kunnen gebeuren».

In eerdere brieven⁶ is uw Kamer geïnformeerd over het onderzoek dat de Inspectie Justitie en Veiligheid in samenwerking met de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (hierna: de inspecties) is gestart. De inspecties gaan met dit onderzoek na hoe de jeugdbeschermingsketen omging met gedupeerde gezinnen. Zij willen weten of het falen van de overheid in de toeslagenaffaire heeft doorgewerkt bij het treffen van jeugdbeschermingsmaatregelen. De inspecties richten zich daarmee op het functioneren van het systeem van de jeugdbeschermingsketen en op verklaringen waarom gedupeerde gezinnen (bijzonder) zijn getroffen door maatregelen van kinderbescherming, en of dit wel of niet had kunnen worden voorkomen. De inspectie Justitie en Veiligheid heeft uw Kamer hierover in de technische briefing van 15 maart jl. nader geïnformeerd.

Daarnaast wordt individuele gedupeerde ouders en kinderen die te maken hebben (gehad) met uithuisplaatsing hulp en ondersteuning aangeboden door het onafhankelijke ondersteuningsteam. Dit team ondersteunt de ouders, aanvullend op de extra inspanningen van de Gecertificeerde

³ Advocaten dienen specialist civiel jeugdrecht of personen- en familierecht te zijn.

⁴ Subsidieregeling pakket rechtsbijstand herstelregelingen kinderopvangtoeslag.

⁵ Zie voetnoot 1.

⁶ Zie voetnoot 2.

Instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming, onder andere bij het inzicht krijgen in de individuele casuïstiek.

Met het onafhankelijk onderzoek van de inspecties en door de genoemde inzet van het ondersteuningsteam op de individuele casuïstiek wordt een eerste uitvoering gegeven aan de motie. Mij is gebleken dat hiernaast behoefte is aan aanvullend onderzoek door een commissie. Ik ga graag met uw Kamer in gesprek over wat aanvullend onderzocht kan worden door een in te stellen commissie.

Tot slot

Gedupeerde ouders en kinderen die te maken hebben (gehad) met een uithuisplaatsing mogen extra inspanning verwachten van het kabinet. Deze extra inspanning is vormgegeven door ondersteuning vanuit de hersteloperatie toeslagen en per 4 april door de ondersteuning van het ondersteuningsteam in samenwerking met de gemeenten en de jeugdbeschermingsketen. Hoewel de landelijke beschikbaarheid van deze ondersteuning een belangrijke stap is, realiseer ik tegelijkertijd dat de opgave om deze ouders en kinderen verder te helpen hiermee niet klaar is en pas begint.

In november 2021 heeft uw Kamer aangegeven een rondetafelgesprek te willen organiseren over de ondersteuning van gedupeerde ouders die te maken hebben met een uithuisplaatsing. Ik geef in overweging hiervoor alle bij de aanpak betrokken organisaties in de jeugdbeschermingsketen, gemeenten en het ondersteuningsteam uit te nodigen; zij kunnen uw Kamer uit eerste hand vertellen over hun ervaringen.

Uw Kamer zal periodiek geïnformeerd worden over de voortgang, resultaten en bevindingen van de ondersteuning voor deze gedupeerde ouders en kinderen die te maken hebben (gehad) met uithuisplaatsing.

De Minister voor Rechtsbescherming,
F.M. Weerwind